

Магістр I курсу
Фінансового факультету ХНЕУ

**У П Р А В Л І Н Н Я П О Р Т Ф Е Л Е М Ц І Н Н И Х П А П Е Р І В
Б А Н К У Я К О С Н О В Н А С К Л А Д О В А К О М П Л Е К С Н О Ї
С И С Т Е М И С Т Р А Т Е Г І Ч Н О Г О У П Р А В Л І Н Н Я
Й О Г О І Н В Е С Т И Ц І Й Н О Ю Д І Я Л Ь Н І С Т Ю**

Анотація. Присвячено проблемі управління портфелем цінних паперів комерційного банку як основної складової довгострокової стратегії управління інвестиційною діяльністю банку. Розглянуто етапи управління інвестиційним портфелем, що враховують особливості діяльності комерційного банку та вимоги чинного законодавства.

Аннотация. Посвящена проблеме управления портфелем ценных бумаг коммерческого банка как основной составляющей долгосрочной стратегии управления инвестиционной деятельностью банка. Рассмотрено этапы управления инвестиционным портфелем, которые учитывают особенности деятельности коммерческого банка и требования действующего законодательства.

Annotation. The article deals with portfolio management of commercial banks as the main component of the long-term strategy of investment bank activity. The stages of the investment portfolio managements interms of current legislative requirements have been studied.

Ключові слова: інвестиційна діяльність банків, стратегічне управління інвестиційною діяльністю банків, комплексна система стратегічного управління інвестиційною діяльністю банків дохідність цінних паперів, ліквідність цінних паперів, нормативні показники комерційного банку.

У міжнародній банківській діяльності частка вільних грошових ресурсів, яка спрямовується банками на придбання цінних паперів, становить 20 – 40 %. В українських комерційних банках вона є значно меншою – 5 – 10 %. У таких умовах усе більша кількість вітчизняних банків усвідомлюють необхідність перспективного стратегічного управління інвестиційною діяльністю на основі наукової методики передбачення напрямів і форм, адаптації до загальних стратегічних цілей розвитку банку та умов зовнішнього інвестиційного середовища, що змінюється. Враховуючи це, особливої актуальності сьогодні набуває вирішення проблем, пов'язаних з упровадженням комплексних механізмів стратегічного управління інвестиційною діяльністю банків, а особливо механізми управління інвестиційним портфелем комерційних банків.

Основною метою цієї статті є визначення та аналіз основних складових, що формують комплексну систему стратегічного управління інвестиційною діяльністю банків та надання детальної характеристики етапу управління портфелем цінних паперів комерційного банку.

Об'єктом дослідження є етапи управління портфелем цінних паперів комерційного

банку як складова комплексної системи стратегічного управління інвестиційною діяльністю комерційного банку.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади управління портфелем цінних паперів комерційного банку.

Розв'язання проблем, пов'язаних з необхідністю забезпечення існування та розвитку банку, залежить від ступеня освоєння керівництвом методології та методів стратегічного управління. Його основним елементом є стратегія.

Фінансова стратегія передбачає визначення відносин із зовнішнім середовищем – фінансовими, страховими, кредитними організаціями, акціонерами, фінансовим ринком взагалі.

Різні фахівці визначають завдання фінансової стратегії наступним чином [1]:

зростання капіталізації банку;

досягнення стійкої позитивної динаміки бізнесу;

максимізація ринкової вартості банку;

формування конкурентоспроможної позиції на ринку банківських послуг;

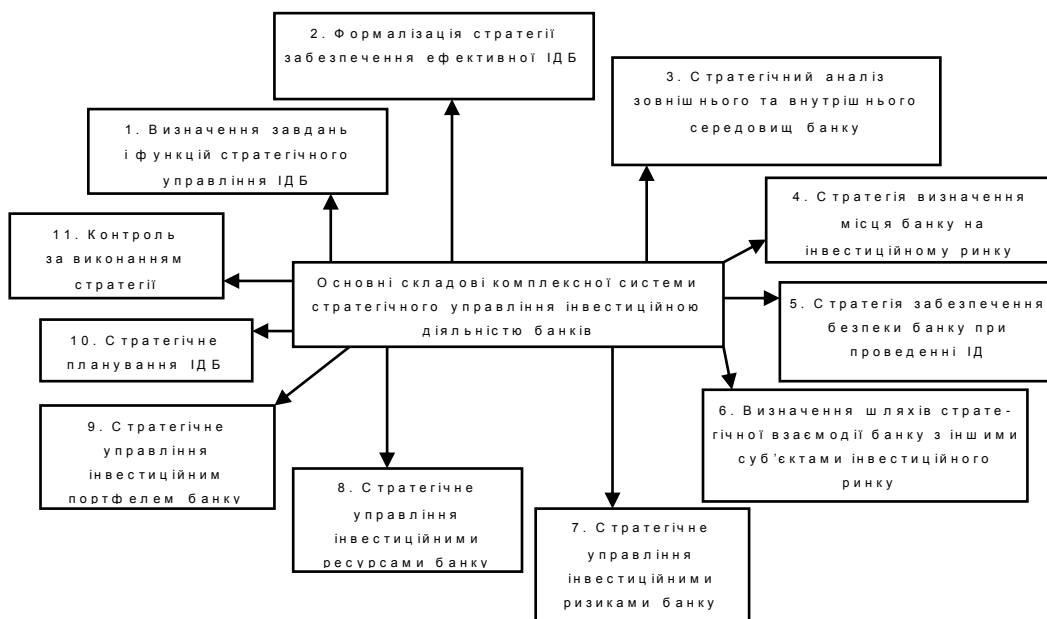
забезпечення прибутковості діяльності;

захист і дотримання інтересів власників, керівників, акціонерів, клієнтів та співробітників.

Як кінцева мета фінансової стратегії у більшості вчених виступає максимізація прибутку у довгостроковому періоді на основі відповідних взаємопов'язаних заходів та рішень.

Основним джерелом отримання прибутку комерційними банками є кредитно-інвестиційна діяльність банку, проте на сучасному етапі переваги вкладання грошей у інші фінансові інструменти не використовуються на 100 %. А стратегічне управління інвестиційною діяльністю банків – це цілісний, взаємопов'язаний структурований комплекс послідовних дій в умовах ресурсних обмежень, що спрямовані на формування та реалізацію стратегії здійснення ефективної інвестиційної діяльності банку, яка націлена на укріплення конкурентної позиції банку на інвестиційному ринку з урахуванням зміни його кон'юнктури.

Сутність підходу до структуризації комплексної системи стратегічного управління інвестиційною діяльністю банків схематично зображена на рисунку [2].

**Рис. Основні складові комплексної системи стратегічного управління
інвестиційною діяльністю банків**

Стратегічне управління інвестиційним портфелем банку передбачає процедури стратегічного планування, аналізу та регулювання складу портфеля, діяльність з його формування і підтримки з метою досягнення поставлених перед портфелем цілей у разі збереження необхідного рівня його ліквідності і мінімізації витрат, пов'язаних з ним.

Інвестиційна діяльність комерційних банків дещо обмежена нормативними актами Національного банку України, тому його вимоги не можуть не братися до уваги під час управління банківським портфелем цінних паперів. Саме тому процес управління портфелем цінних паперів комерційного банку повинен урахувати особливості його діяльності та включати такі етапи:

1. Визначення відповідності інвестиції нормативним показникам комерційного банку.

Банки мають право здійснювати інвестиції у статутні фонди й акції інших юридичних осіб лише на підставі письмового дозволу Національного банку України за винятком випадків, коли:

інвестиція в будь-яку юридичну особу становить не більше ніж 5 % регулятивного капіталу банку;

юридична особа, в яку здійснюється інвестиція, проводить тільки діяльність з надання фінансових послуг;

регулятивний капітал банку повністю відповідає вимогам, установленим нормативно-правовими актами Національного банку України.

Банкам забороняється інвестувати кошти в підприємство, установу, статутом яких передбачено повну відповідальність його власників. Прямі чи опосередкована участь банку в капіталі будь-якого підприємства не повинна перевищувати 15 % від регулятивного капіталу банку, а його сукупні інвестиції – 60 % (для спеціалізованих інвестиційних банків – 90 %). Ці обмеження не застосовуються, якщо банки придбали акції та інші цінні папери у окремих випадках.

2. Віднесення цінного папера до одного з портфелів банку.

Згідно з нормативними документами Національного банку України цінні папери, в які банки вкладають кошти, класифікуються за різними критеріями. З урахуванням цих критеріїв здійснюється облік вкладень у цінні папери на балансі комерційних банків. Залежно від мети придбання, характеристики цінного папера, можливості їх оцінювання за справедливою вартістю і строків зберігання в портфелі банку цінні папери підрозділяють на чотири види:

цінні папери в торговому портфелі;

цінні папери в портфелі на продаж;

цінні папери в портфелі до погашення;

інвестиції в асоційовані та дочірні компанії.

3. Визначення впливу інвестиції на регулятивний капітал банку.

Здійснюючи інвестиції в цінні папери, комерційний банк має проаналізувати вплив такої операції на регулятивний капітал банку. Регулятивний капітал є одним із найважливіших показників діяльності банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків.

4. Визначення показників дохідності, ризику та ліквідності цінного папера.

В інвестиційній теорії існує багато підходів до оцінки двох головних характеристик вкладень у цінні папери – рівня ризику та дохідності, що доцільно було б використати комерційним банкам при формуванні та управлінні портфелем цінних паперів.

Очікувану дохідність та ризик цінного папера можна розраховувати, використовуючи різні методи та моделі на основі статистичних даних за попередні періоди часу [3].

На сьогоднішній день комерційні банки, оцінюючи ризик цінних паперів, керуються здебільшого порядком, встановленим у положенні Національного банку України [4].

Оскільки дотримання комерційними банками зазначеного вище положення є обов'язковим і контролюється Національним банком України, то затверджений у ньому порядок оцінки показника ризику цінного папера також необхідно врахувати під час управління портфелем цінних паперів [3]. Це буде здійснено на п'ятому етапі під час розрахунку резерву за операціями з цінними паперами.

На цьому ж етапі пропонується застосовувати інші ефективні методи оцінки дохідності та ризику вкладень у цінні папери, які можуть використовуватися комерційними банками на практиці.

Під час управління портфелем цінних паперів комерційного банку необхідно також урахувати такий важливий критерій привабливості цінних паперів, як їх ліквідність. Ліквідність цінних паперів залежить від ліквідності фондового ринку в цілому та означає можливість швидкого обміну цінного папера на еквівалентні йому грошові кошти.

5. Визначення суми резерву, що підлягатиме формуванню комерційним банком за інвестицією в цінні папери.

Для забезпечення стабільності роботи комерційних банків на інвестиційному ринку та формування резерву на відшкодування можливих збитків банків від операцій з цінними паперами

в достатніх обсягах Правління Національного банку України затвердило положення [4], відповідно до якого розрахунок резерву за операціями з цінними паперами здійснюється залежно від виду цінного папера (боргові цінні папери, акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком), класифікації цінного папера до відповідного портфеля та методу визначення його балансової вартості.

6. Оцінка ефективності сформованого портфеля.

Як правило, оцінка ефективності сформованого портфеля здійснюється за допомогою відносних показників, які одночасно враховують і дохідність, і ризик портфеля.

У портфельній теорії управління існує декілька коефіцієнтів, що характеризують ефективність, які в цілому мають однакову структуру та розраховуються як відношення різниці між дохідністю портфеля і ставкою без ризику та показником, що відображає міру ризику портфеля. Оскільки на практиці використовуються як міра ризику різні показники – дисперсія, стандартне відхилення, то існують і різні коефіцієнти, що характеризують ефективність [5].

Ефективність управління широко диверсифікованим портфелем, ризик якого вимірюється за допомогою величини β , оцінюється, здебільшого, за допомогою коефіцієнта Трейнора. Для оцінки ефективності управління мало диверсифікованим портфелем цінних паперів використовується коефіцієнт Шарпа. Коефіцієнт Шарпа, на відміну від коефіцієнта Трейнора, враховує весь ризик портфеля – і систематичний, і несистематичний.

Для аналізу банківського портфеля облігацій використовується коефіцієнт відносної дюрації.

Ефективне стратегічне управління інвестиційним портфелем дозволяє банку досягти найприйнятнішого рівня прибутковості й оптимізувати ризики портфельного інвестування шляхом структурування та диверсифікації.

Отже, комплексна система стратегічного управління інвестиційною діяльністю банків спрямована на виживання банку в довгостроковій перспективі, в умовах зростаючої конкурентної боротьби. А зазначені етапи управління інвестиційним портфелем є підґрунтям для розбудови системи моделей формування та управління портфелем цінних паперів комерційного банку з урахуванням вимог чинного законодавства.

Наук. керівн. Журавльова І. В.

Література: 1. Казарезов А. Я. Модель формування фінансової стратегії комерційного банку / А. Я. Казарезов, С. В. Матвієнко // Фінанси України. – 2011. – № 10. – С. 66–71. 2. Грищенко О. С. Формування комплексної системи стратегічного управління інвестиційною діяльністю банків / О. С. Грищенко // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 443–451. 3. Борщук І. В. Ризик і дохідність при портфельному інвестуванні комерційних банків / І. В. Борщук // Фінанси України. – 2011. – № 7. – С. 115–126. 4. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків. Затверджено постановою Правління Національного банку України від 06.07.2000 р. № 279 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00>. 5. Примостка Л. Методичні аспекти аналізу ефективності управління портфелями комерційних банків / Л. Примостка // Банківська справа. – 2010. – № 1. – С. 27–30.